

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

İnşikâk-ı Kamer Konusunda Sünnî Tefsirlerde İlhâd İddiaları

Heretic Claims on the Subject of İnshiqâq al-Qamar (Splitting of the
Moon) in Sunnî Tafsîrs

Yazar / Author

Yusuf AĞKUŞ

Arş. Gör. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir
Anabilim Dalı. Kilis/TÜRKİYE

yusufagkus81@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2297-8064>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 30/04/2019

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 24/06/2019

Makale Yayın Tarihi: 30/06/2019

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran / June

Yıl/Year: 17 Sayı/Issue: 33 Sayfa /Page: 1-33

Atıf/Citation: Ağkuş, Yusuf. "İnşikâk-ı Kamer Konusunda Sünnî
Tefsirlerde İlhâd İddiaları". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Hazi-
ran 2019): 1-33. <https://doi.org/10.35209/ksuifd.559142>

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği
tespit edilmiştir.*

İnşikâk-ı Kamer Konusunda Sünnî Tefsirlerde İlhâd İddiaları*

Öz

Hz. Peygamber hayattayken soruları cevapsız kalmayan Müslümanlar Hz. Peygamber'in vefatıyla birlikte müşterekleri olan mutlak bir otoriteden mahrum kalmışlardır. Bu durumun yanı sıra daha pek çok faktörün de devreye girmesiyle ilerleyen dönemlerde karşılaşılan problemlerde yekvücut hareket edilememiş, kimi zaman bir soruya cevap olarak onlarca fikir ileri sürülebilmektedir. Bu noktada her kesim, her fırka kendi fikrini hakikatin, kendi gibi düşünmeyenlerin yorumlarını ise dalâletin, ilhâdın ifadesi olarak görmüştür. Hz. Peygamber'in mucizesi olarak geçmişte ayın yarıldığı düşüncesi Sünnî âlimler tarafından hararetle savunulmuş, aksi düşünceler ilhâd, zındıklık, dalâlet olarak kabul edilmiş ve bu iddialara tefsirlerde de yer verilmiştir. Bu çalışmada ilk olarak "inşikâk-ı kamer" meselesi hakkında dile getirilen görüşlerin ne olduğu, tarafların fikirlerini hangi argümanlar üzerine bina ettikleri ele alınmıştır. Daha sonra Sünnî ulemânın, konu hakkında farklı görüşe sahip olanlara yönelik tefsirlerde yer verdikleri ilhâd, zındıklık, dalâlet iddiaları serdedilmiş ve son olarak bu olumsuz nitelermelerden, iddialardan kaçınmanın gerekliliği ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Tefsir, sünnî, ilhâd, inşikâk, kamer.

Heretic Claims on the Subject of İnshiqâq al-Qamar (Splitting of the Moon) in Sunnî Tafsîrs

Abstract

Muslims whose questions were not left unanswered while the prophet was living were destitute of an absolute authority after the

* Bu çalışma 24.04.2019 tarihinde tamamladığımız "Ehl-i Sünnet Tefsir Geleneğinde Zındıklık Ve Zenâdika Algısı" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. /This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "The Perception Of Zindaqa And Zenadiqa In The Ahl Al-Sunnah Tafsir Tradition", (PhD Dissertation, Cukurova University, Adana/Turkey, 2019).

death of the prophet. In addition to this, with the intervention of several factors, Muslims did not act as coalesced with the encountered problems in the upcoming periods and sometimes tens of ideas were asserted as an answer to a question. At this point, each side and each party perceived their opinion as to the truth and to the opinions of those who do not think alike as the heretics. The consideration of the splitting of the moon by the prophet as a miracle was supported passionately by the Sunnī scholars and the contrary opinions were regarded as heresy, atheism and perversion. These claims were included in the tafsīrs. This study deals with firstly the opinions which were uttered about “inshiqāq al-qamar” and also on the arguments which are used by parties to base their opinions. Then we propound in this article, heresy, atheism and perversion claims of Sunnī ‘ulamā which were included in the tafsīrs towards those who had different opinions on this subject and finally we attempt to express the necessity of avoiding these negative attributions and claims.

Keywords: Tafsīr, sunnī, heresy, splitting, moon.

Giriş

Nübüvvetin ispatı için peygamberlerin Allah’ın izni dâhilinde mucize gösterebildikleri Müslümanların geneli tarafından hüsnü kabulle karşılanmakla beraber, gerek Kur’ân’da gerek hadislerde yer alan ve hissî mucize olarak ifade edilen olayların gerçek olup olmadığı veya farklı bir durumu ifade edip etmediği tartışma konusu olmuştur.¹ Bu tartışmalar neticesinde özellikle hissî mucizelerden bahseden rivâyetleri kabul etmeyenler veya ayette anlatılan olayın mucizeden ziyade farklı bir durumu ifade ettiğini söyleyenler mucize inkârcısı olarak kabul edilerek zındık, mülhid, dalâlet ehli gibi vasıf-

¹ İslam dünyasının çoğunluğu mucizenin imkânını kabul etse de bunu kısmen veya tamamen reddedenler de olmuştur. Özellikle son dönemde Seyyid Ahmed Han, Ahmedüddin Amritsârî, Gulâm Ahmed Pervîz, Reşid Rıza, Muhammed Heykel ve Muhammed Esed gibi Müslüman düşünürler bu fikri savunmaya değer bulmuşlardır. Mustafa Öztürk, *Kur’an Kıssalarına Giriş* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010), 18.

larla nitelendirilmiştir.

Diğer peygamberlere verilen mucizeler gibi Hz. Peygamber'e de birçok mucize verildiği Müslümanların ekserisi tarafından kabul edilmektedir. Hatta kimi zaman Hz. Peygamber'e verilen mucizelerin diğer peygamberlere verilen mucizelerden daha etkileyici ve sayılamayacak kadar fazla olduğu ifade edilmiştir.² Peygamberler arasında üstünlük yarışını çağrıştıran bu bakış açısı kimi zaman *Delâilü'n-Nübüvve* tarzı eserlerde diğer peygamberlere verildiği ifade edilen ve Kur'an'da yer aldığı düşünülen mucizelerin tek tek sıralanarak Hz. Peygamber'in gösterdiği ifade edilen mucizelerle kıyas edilmesine kadar götürülmüştür. Örneğin Hz. İbrahim'in Nemrut'tan üç engelle korunmasına karşı Hz. Peygamber'in beş engelle düşmanlarından korunduğu, Hz. Musa'nın asasının yılan olmasına karşı mescitteki kütüğün Hz. Peygamber'in firakıyla inlemesi, yine Hz. Musa'nın kayadan su çıkarma mucizesine karşı Hz. Peygamber'in parmaklarının arasından su çıkarması gibi birçok mucize karşılaştırılmış ve Hz. Peygamber'in mucizelerinin daha üstün olduğu ve bunun nedenleri izah edilmeye çalışılmıştır.³

İslam tarihi boyunca genellikle Hz. Peygamberin diğer peygamberlerden üstün olduğu düşüncesi kabul edilmiş olsa da zaman zaman farklı görüş ileri sürünler olmuş fakat kısa sürede susturulmuştur. Örneğin kendine göre çeşitli delillere istinaden Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'den daha üstün olduğu fikrini benimseyen ve bu fikri, etrafına toplanan insanlara anlatan Molla Kâbız (ö.934/1527), Kanûnî Dönemi Şeyhülislâm'ı Kemâlpaşazade (ö.940/1534) tarafından zındıklık ve mülhidlik iddiasıyla idama mahkûm edilmiştir. Hz. İsa'nın değil Hz. Muhammed'in üstün olduğunu düşünen Kemâlpaşazade hem bu düşüncesini ispat etmek hem de verilen cezanın ye-

² Ebü'l-Fazl Kâdi İyâz b. Mûsâ el-Yahsubî, *eş-Şifâ bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1988), 2: 253.

³ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî, *Delâilü'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1986), 2: 587-624; Ebû Muhammed Takıyyüddin Ahmed b. Ali el-Makrizî, *İmtâ' u'l-Esmâ' bimâ li'n-Nebıyyi mine'l-Ahvâli ve'l-Emvâl ve'l-Hafede ve'l-Metâ'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999), 4: 183-224.

rinde olduğunu delillendirmek amacıyla da “*Risâle fî Efdaliyyeti Muhammed ‘Aleyhi’s-Selâm*” adıyla bir risâle kaleme almıştır.⁴

Müslümanların kahir ekseriyeti her ne kadar gerek Kur’ân’dan gerek hadislerden hareketle Hz. Peygamber’e birçok mucizenin verildiğini düşünse de bir kısmı mucize olarak sadece Kur’ân’ın verildiğini, bir kısmı hiç mucize verilmediğini, diğer bir kısmı ise bazı mucizelerin verildiğini kabul eder ancak sayının abartılacak kadar da çok olmadığını ifade eder.⁵

“İnşikâk-ı kamer” olarak bilinen, Müslümanların genelinin Hz. Peygamber’in mucizesi olarak kabul ettiği, diğer bir kısmının ise konu hakkında delil olarak gösterilen ayetin farklı durumlara işaret ettiğini düşündüğü “ayın yarılması” meselesi de tartışmaların, ihtilafların hatta ayın geçmişte yarıldığını kabul etmeyenlerin mülhid, zındık, mübtedi’, ehl-i ehvâ gibi çeşitli olumsuz sıfatlarla nitelendirildiği tartışmalı konulardan biri olmuştur.⁶ Söz konusu hadisenin gerek ayetlerle gerek birçok hadisle temellendirilmeye çalışılması, konunun oldukça dikkat çekici olmasına, ayrıca bu hadiseyi mucize olarak kabul etmeyenlerin Ehl-i Sünnet çerçevesi dışında telakki edilmesine neden olmuştur.

1. Konu Hakkında İleri Sürülen Düşünceler

İnşikâk-ı kamer meselesi üzerine söylenen sözlerin özellikle Kamer sûresinin ilk ayetleri üzerinden yapılan tartışmalarla şekillendiği görülmektedir. Mâverdî (ö.450/1058), Râgıb el-İsfahânî (ö.503/1109), Kurtubî (ö.671/1273), Semîn el-Halebî (ö.756/1355)

⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013), 276-77. Efdaliyyet tartışması ve söz konusu risale hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Salih Sabri Yavuz, “Kelâm’da Efdaliyyet Meselesi ve İbn Kemal’in ‘Efdaliyyetu Muhammed’ Risalesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/1 (2005): 147-184.

⁵ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, 1: 253; İsfahânî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 2: 587-624; Makrizî, *İmtâ’u’l-Esmâ*, 4: 183-224; Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Fahreddin Razi, *Kelâm’a Giriş*, trc. Hüseyin Atay (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002), 230-231.

⁶ Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsîru’l-Hadis* (Beyrut: Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, 2000), 2: 274; Mehmed Said Hatiboğlu, “Büyük Âlimler Büyük Hatâlar – Redd-i Şems Rivâyeti ve Bir Zihniyetin Tahlîli”, *İslâmîyât* 2/1 (1999): 11.

gibi birçok müfessirin, aralarında bazı farklılıklar olmakla birlikte, söz konusu ayetler üzerinden yapılan tartışmalarda ortaya çıkan farklı görüşleri gruplandırarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalıştıkları görülür.⁷ Bu bilgilerden hareketle konu hakkında ortaya çıkan düşünceleri şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

1.1. Ayın Yarıldığını Söyleyenler

Bu düşünceyi benimseyen âlimlere göre ay İslam'ın ilk yıllarında, Hz. Peygamber'in mucizesi olarak iki parçaya ayrılmıştır. Kamer sûresinin ilk ayetleri⁸ ve konu hakkında nakledilen hadisler⁹ bu hadisenin kesin olarak geçmişte gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu görüşte olan âlimlerin bir kısmı ayın yarıldığı hususunda icmâ olduğunu,¹⁰ diğer bir kısmı ise çoğunluğun bu görüşte olduğunu söylemektedir.¹¹ Konu hakkındaki farklı görüşlerden ve tartışmalardan da anlaşılacağı üzere her ne kadar icmâdan bahsetmek müm-

⁷ Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'Uyûn* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 5: 409; Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2010), 267; Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'an* (Kâhire Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 1935), 17: 126; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Yusuf Semîn el-Halebî, *ed-Dürrü'l-Masûn fî 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn* (Dimeşk Dâru'l-Kalem, ts.), 10: 119.

⁸ el-Kamer 54/1-5.

أَفْتَرَبْتَ السَّاعَةَ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرَ (1) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيُقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (2) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أُمَّرٍ مُسْتَقِرٌّ (3) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ (4) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النَّذْرُ (5)

⁹ Konu hakkında nakledilen hadisler için bkz. Buhâri, "Tefsiru'l-Kur'an", 296; Müslim, "Sıfetu'l-Kiyâme", 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 7: 303; 20: 118; Tirmizî, "Tefsiru'l-Kur'an", 54; Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân el-Ezdî el-Belhî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423), 4: 177; Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 22: 565; Ebü Abdillâh Fahrüddin Muhammed b. Ömer er-Râzî et-Taberistânî, *Mefâtihu'l-Gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420), 29: 288.

¹⁰ Ebü'l-Kâsım Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyrî, *Letâifü'l-İşârât* (Kâhire: el-Hey'etü'l-Mısriyye, 2000), 3: 493; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, 1: 281; Semîn el-Halebî, *ed-Dürrü'l-Masûn*, 10: 119; Ebü'l-Fidâ' İsmâil b. Şihâbiddin Ömer b. Kesîr el-Kaysî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1988), 3: 146.

¹¹ Ebü Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2005), 9: 441; Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'Uyûn*, 5: 409; Ebü Muhammed Abdülhak b. Gâlib İbn Atıyye el-Endelûsî, *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-'Azîz* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1422), 5: 211.

kün gözükmese de Sünnî, Şii, Mutezilî birçok âlimin bu görüşte olduğu görülmektedir. Sünnî âlimler arasında Mukâtil b. Süleymân (ö.150/767), Tüsterî (ö.283/896), Taberî (ö.310/923), Mâtürîdî (ö.333/944), Bâkîllânî (ö.403/1013), Gazzâlî (ö.505/1111), Râzî (ö.606/1210), Beyzâvî (ö.685/1286), Âlûsî (ö.1270/1854), Elmalılı (ö.1942), Mevdûdî (ö.1979);¹² Mu'tezilî âlimlerden Kâdî Abdülcebbâr (ö.415/1025), Zemahşerî (ö.538/1144);¹³ Şii âlimlerden Kummî (ö.290/903), Tûsî (ö.460/1067), Feyz-i Kâşânî (ö.1090/1679) gibi birçok âlim bu görüştedir.¹⁴

Her ne kadar Ebû Bekir el-Esam (ö.200/816), Nazzâm (ö.231/845), Ka'bi (ö.319/931) gibi Mu'tezilî âlimler inşikâk-ı kamer hadisesinin geçmişte meydana geldiğini kabul etmese de¹⁵ Kâdî Abdülcebbâr (ö.415/1025), Zemahşerî gibi Mu'tezile'nin önemli isimleri bu hadisenin Hz. Muhammed'in (a.s.) peygamberliğini ispat

¹² Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, 4: 177; Ebû Muhammed Sehl b. Abdillâh et-Tüsterî, *Tefsîru't-Tüsterî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1423), 158; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, 22: 565; Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'an* (Beyrut: 'Âlemü'l-Kütüb, 1988), 5: 81; Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, 9: 441; Ebû Bekir Muhammed b. Tayyib el-Basrî el-Bâkîllânî, *I'câzü'l-Kur'an* (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1997), 60; Ebû Hâmid Hüccetü'l-İslâm Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1982), 2: 383; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 29: 288; Nâsırüddîn Ebû Saïd Abdullah b. Ömer el-Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Tenzîl* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1418), 5: 164; Ebû's-Senâ Şihâbuddîn Mahmûd b. Abdullah el-Âlûsî, *Râhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415), 14: 74; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Yayınları, 1979), 7: 4625; Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1996), 6: 45-6.

¹³ Ebû'l-Hasen Kâdî Abdülcebbâr b. Ahmed el-Hemedânî, *Tesbîtü Delâilî'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâru'l-Arabiyye, ts.), 1: 55-56; Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1407), 4: 430.

¹⁴ Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen el-Kummî, *Tefsîru'l-Kummî* (Kum: Müessesetü'l-İmâm el-Mehdî, 1435), 3: 1029; Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen et-Tûsî, *et-Tibyân fî Tefsîri'l-Kur'an* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 9: 443; Molla Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ Kâşânî, *Tefsîru's-Sâfi* (Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî, 1979), 5: 52.

¹⁵ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî, *Te'vilü Muhtelefi'l-Hadis* (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1999), 71; Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, 9: 441; Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Ahmed el-Belhî el-Ka'bi, *Tefsîru Ebi'l-Kâsım el-Ka'bi el-Belhî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2007), 292.

eden en büyük mucizelerden biri olduğunu kabul etmektedir.¹⁶ Hatta Kâdî Abdülcebbar “Hocalarımızın dediği gibi ay Hz. Peygamber zamanında kesin olarak yarılmıştır. Bu konuda doğru olan görüş de budur.” diyerek üstatlarının da bu görüşte olduğunu belirtmiştir.¹⁷ Dolayısıyla inşikâk-ı kamer hadisesinde Mu‘tezile’nin tek ses olmadığı görülür. Bu nedenle İlyas Çelebi’nin Mu‘tezile’yi inşikâk-ı kameri kabul etmeyenler arasında zikretmesi tam olarak gerçeğe örtüşmemektedir.¹⁸

Kur’an Yolu müelliflerinin de işaret ettiği gibi Çelebi’ye itiraz edilebilecek diğer bir husus da İmam Gazzâlî (ö.505/1111) ve Şah Veliyyullah ed-Dihlevî’nin (ö.1176/1762) ayın yarıldığı değil, ayın yarılmış gibi gösterildiği düşüncesini benimsediklerini ifade etmesidir.¹⁹ Oysa Gazzâlî *İhyâ ve Mustasfâ* adlı eserlerinde ayın mucize olarak yarıldığını,²⁰ Dihlevî ise *Tefhîmâtü’l-İlâhîyye* adlı eserinde kıyamet kopacağı esnada ayın yarılacağını, bu durumun Hz. Peygamber’in gelecekte meydana gelecek bir hadiseyi yani gaybdan haber vermesi nedeniyle onun mucizeleri arasında sayılabileceğini açık bir şekilde belirtir.²¹

Ayın Hz. Peygamber’in mucizesi olarak yarıldığını kabul edenlere göre aslında Kamer sûresinin ilk ayetleri bu hadisenin geçmişte

¹⁶ Kâdî Abdülcebbar, *Tesbîtü Delâilî’n-Nübüvve*, 1: 55-56; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4: 430.

¹⁷ Ebû’l-Hasen Kâdî Abdülcebbar b. Ahmed el-Hemedânî, *Tenzîhi’l-Kur’ân anî’l-Metâin* (Cezira: Mektebetü’n-Nâfize, 2006), 416.

¹⁸ İlyas Çelebi, “İnşikâku’l-Kamer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22: 344.

¹⁹ Çelebi, “İnşikâku’l-Kamer”, 22: 344.

²⁰ Ebû Hâmid Hüccetü’l-İslâm Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1993), 115; Gazzâlî, *İhyâu ‘Ulûmi’d-Dîn*, 2: 383. Çelebi’nin “İtikâdî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler” adlı eserinde Gazzâlî’den alıntılar yaparak ayın geçmişte yarılmış olduğu görüşünü benimsediğini ifade etse de daha sonra Gazzâlî’den hiçbir delil göstermeden Gazzâlî’nin ayın yarılmış gibi gözüktüğü düşüncesine mütemayıl olduğunu söylemiştir. İlyas Çelebi, *İtikâdî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler* (İstanbul: Kitâbevi Yayınları, 1996), 176.

²¹ Ebû Abdilaziz Şah Veliyyullah Kutbüddîn Ahmed b. Abdirrahîm ed-Dihlevî, *Tefhîmâtü’l-İlâhîyye* (Dehbel: el-Meclisü’l-İlmî, 1936), 2: 57; Karaman, Hayrettin v.dğr., *Kur’an Yolu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), 5: 183.

kesin olarak gerçekleştiğini açıkça ispat etmektedir ve başka hiçbir delile de ihtiyaç yoktur. Onlara göre ilk ayette yer alan “انشق” (yarıldı) fiilinin mâzi olması, mâzi fiile muzârî anlamı vermek için bir karine-nin gerekmesi, Abdullah b. Mes‘ud’a isnat edilen “قد انشق” kıraatinin bu hadisenin kesin olarak geçmişte olduğuna işaret etmesi, ayrıca ayetin siyâkı bu olayın geçmişte meydana geldiğini açıkça göstermektedir.²²

Ayın geçmişte kesin olarak yarıldığını kabul edenler için delil olarak ayetin zahiri yeterli olsa da bununla yetinmeyerek daha pek çok delil sıralamışlardır. Bu deliller arasında konu hakkında nakle-dilen ve mütevâtir derecesine ulaştığı düşünülen rivâyetlerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Kamer sûresinin ilk ayetlerinin sebe-bi nüzulü olarak nakledilen bu rivâyetlerden birinde Mekkeli müş-rikler Hz. Peygamber’den bir mucize istemiş, bunun üzerine de Hz. Peygamber’in peygamberliğini ispat için Allah’ın izniyle mucize ola-rak ay yarılmıştır.²³ Bunun yanı sıra yine pek çok hadisin de ayın Hz. Peygamber’in mucizesi olarak yarıldığını delil olarak nakledildi-ği görülmektedir.²⁴ Hadislerin çokluğunun yanı sıra bu hadislerin çoğunun sahih hadis kitaplarında yer alması, Sünnî ulemânın bu fikri benimsemesinin en önemli nedeni olduğu anlaşılmaktadır. Di-ğer yandan ayın geçmişte yarılmadığını söyleyenlerin çeşitli vasıflar-la nitelendirilmiş olmalarında da bu kişilerin söz konusu hadislere rağmen farklı bir görüş benimsemelerinin etkisi olmuştur.

Ayın geçmişte yarıldığını kabul edenler bu düşünceye muhalif olanların ileri sürdüğü “Bu mucize gerçekleşmiş olsaydı birçok kişi

²² Kâdi Abdülcebbar, *Tesbitü Delâilü'n-Nübüvve*, 57; Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed el-Mervezî es-Sem‘ânî, *Tefsîru'l-Kur‘ân* (Riyâd: Dâru'l-Vatan, 1997), 5: 307; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4: 431; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali İbnü'l-Cevzî, *Zadü'l-Mesîr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'Arabî, 1422), 4: 197; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmu'l-Kur‘ân*, 17: 127; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur‘ân*, 6: 46.

²³ Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrü'l-Kebîr*, 4: 177; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 20: 118; Tirmizî, “Tefsîru'l-Kur‘ân”, 54; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, 22: 565; Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, 29: 288.

²⁴ Buhârî, “Tefsîru'l-Kur‘ân”, 296; Müslim, “Sıfetü'l-Kiyâme”, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 7: 303; Tirmizî, “Tefsîru'l-Kur‘ân”, 54; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, 22: 565-570.

tarafından görülmesi gerekirdi.” sözüne de tepki göstermiş ve bazı nedenlerin bu hadisenin birçok kişi tarafından görülmesine ve nakledilmesine mani olabileceğini ifade etmişlerdir. Olayın gece gerçekleşmesi, bu nedenle birçok insanın evinde olması, bunlardan bir kısmının uyuması, bir kısmının uyanık olmasına rağmen fark etmemesi, uzak bölgelerde hava şartlarının görmeye uygun olmayabileceği ve hadisenin çok kısa bir sürede gerçekleşmiş olma ihtimali gibi nedenler onlara göre bu hadisenin birçok kişi tarafından görülmesine ve nakledilmesine mani olmuştur.²⁵

1.2. Ayın Yarılmadığını Söyleyenler

1.2.1. Ayın Kıyâmet Kopacağı Esnada Yarılacağını Söyleyenler

Âlimlerin çoğu her ne kadar Hz. Peygamber’in mucizesi olarak geçmişte ayın yarıldığını kabul etse de bu konuda farklı düşüncelerin olduğu da görülmektedir. Başta Hasan Basrî (ö.110/728) ve Atâ b. Ebî Müslim (ö.135/752) olmak üzere bazı âlimlere göre Kamer sûresinin ilk ayetlerinde yer alan ifadeler geçmişte olan bir olayı anlatmamaktadır. Onlara göre söz konusu ayette yer alan “انشق القمر” (ay yarıldı) ifadesi “سَيَشَقُّ الْقَمَرَ” (ay yarılacak) anlamındadır. Dolayısıyla ayetlerde ayın geçmişte yarıldığı değil, kıyamet günü yarılacağı anlaşılmaktadır. Mâverdi’nin (ö.450/1058) naklettiği rivayete bakıldığında Hasan Basrî’nin ayete bu anlamı vermesinin nedeni anlaşılmaktadır. Ona göre böyle bir hadise gerçekleşmiş olsaydı bunu tüm insanların görmesi gerekirdi.²⁶ Dolayısıyla bu hadisenin insanların

²⁵ Kâdî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâilî’n-Nübüvve*, 55-56; Gazzâlî, *el-Mustasfâ*, 114; İbn Kesir, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, 2: 483.

²⁶ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed es-Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-Beyân an Tefsîri’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsîl-‘Arabî, 2002), 9: 160; Mâverdi, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, 5: 409; Ebû’l-Hasen Ali b. Ahmed el-Vâhidî en-Nisâbüri, *et-Tefsîru’l-Besîr* (Riyâd: İmâdetü’l-Bahsi’l-İlmî, 1430), 21: 89; İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, 4: 197. Rivâyetlerde “Osman b. Atâ babasından nakleder.” şeklindeki ifadeye istinaden Osman b. Atâ’nın babasının Atâ b. Ebî Rabâh (ö.114/732) olabileceği düşünülmüş ve bundan hareketle bu görüşte olanlar arasında Atâ b. Ebî Rabâh zikredilmiştir. Oysa kaynaklarda Osman b. Atâ’nın babasının Atâ b. Ebî Rabâh değil, Atâ b. Ebî Müslim (ö.135/752) olduğu zikredilmektedir. Ebû Abdillâh Semsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Târîhu’l-İslâm* (Beyrut: Dâru’l-

tümü veya çoğu tarafından görülmediği ifadesi, onun geçmişte böyle bir hadisenin meydana gelmediği kanaatinde olduğunu göstermektedir.

Ebû Bekir el-Esam (ö.200/816), Nazzâm (ö.231/845), Ka'bî (ö.319/931) gibi Mu'tezilî âlimler de ayın kıyamet kopması esnasında yarılacağını belirtir. Onları bu düşünceyi benimsemeye iten gerekçe ile Hasan Basrî'nin gerekçesinin örtüştüğü görülmektedir. Yani onlara göre de ay yarılmış olsaydı birçok kişi tarafından görülürdü ve anlatılırdı. Bu nedenle ayette geçmişte olan değil, gelecekte meydana gelecek olağanüstü bir hadise anlatılmaktadır.²⁷

Eş'arî âlimlerden Ebû Abdullah el-Hâlîmî'nin (ö.403/1012) ayete böyle bir anlamın verilmesinin ihtimal dâhilinde olduğunu söylediği,²⁸ Hint alt kıtasının öncü âlimleri arasında yer alan Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin de (ö.1176/1762) bu görüşte olduğu görülmektedir. Dihlevî'ye göre, Kamer sûresinde yer alan ifadeler ayın kıyamet kopması esnasında yarılacağını açıkça ifade etmektedir. Ayrıca ilerde meydana gelecek gaybî bir hadisenin Hz. Peygamber tarafından haber verilmesi de ona göre Hz. Peygamber'in bir mucizsidir.²⁹

İnşikâk-ı kamer hadisesinin geçmişte değil de kıyâmet günü gerçekleşeceği görüşünün özellikle son asırda daha çok tercih edildiği görülmektedir. Örneğin M. Reşid Rıza (ö.1935), Merâğî (ö.1952),

Ğarbi'l-İslâmî, 2003), 4: 149. Bazı çalışmalarda da bu görüşte olanlar arasında Atâ b. Ebî Rabâh'ın adı zikredilmiştir. Örnek olarak bkz. Karaman v.dğr., *Kur'an Yolu*, 5: 180; Muhsin Demirci, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar* (İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2017), 3: 243; Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak I* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2009), 132; Hasan Elik - Muhammed Coşkun, *Kur'an Tefsiri* (İstanbul M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016), 1201-1202.

²⁷ İbn Kuteybe, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, 71; Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, 9: 441; Kâdî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâilî'n-Nübüvve*, 55-56; Ebû Alî Eminüddîn el-Fazl b. el-Hasen et-Tabersî, *Mecma'u'l-Beyân fî Tefsîru'l-Kur'ân*, Dâru'l-Murtazâ, Beyrut 2006, 9: 238.

²⁸ Ebû Abdillâh Hüseyin b. Hasen el-Halîmî el-Cürcânî, *el-Minhâc fî Şu'abi'l-İmân* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979), 1: 431.

²⁹ Şah Veliyyullah, *Tefhîmâtü'l-İlâhîyye*, 2: 57.

İzzet Derveze (ö.1984), Muhammed Esed (ö.1992), Zeki Duman (ö.2013), Süleyman Ateş, Muhsin Demirci, Mustafa Öztürk gibi birçok ilim adamına göre ayın yarılması kıyâmet esnasında meydana gelecektir.³⁰

Kurtubî (ö.671/1273), Kuşeyrî'nin (ö.465/1072) de bu görüşte olduğunu söyler. Fakat Kuşeyrî'nin tefsirine bakıldığında onun, ayın geçmişte yarıldığı görüşünü benimsediği görülür.³¹ Ayrıca Kurtubî'nin, ayın kıyamet kopması esnasında yarılacağı görüşü için "Bu görüş cumhurun görüşüdür." sözü ile "Eğer ay yarılmış olsaydı görmeyen kalmazdı." sözünü Mâverdi'nin sözü olarak nakletmesi büyük bir hatadır.³² Öyle ki Mâverdi'nin kendi eserinde ayın geçmişte yarıldığı görüşünü cumhura, "ay yarılmış olsaydı görmeyen kalmazdı" sözünü de Hasan Basrî'ye atfettiği oldukça açıktır.³³ Aynı hatanın büyük ihtimalle Kurtubî'den meseleyi aynen nakletmiş olması nedeniyle, İbn Âşur (ö.1973) ve Azimli tarafından da tekrar edildiği görülmektedir. Ayrıca Kurtubî'nin Kuşeyrî'den yanlış olarak naklettiği fikrin de aynen aktarıldığına şahit olunmaktadır.³⁴

Bu konuda Elmalılı'nın (ö.1942) söylediklerinin de gerçekte örtüşmediği görülmektedir. Elmalılı'ya göre Hasan Basrî ve Atâ ayın ilerde yarılacağını söylemekle ayın geçmişte yarıldığını inkâr etmiş olmamaktadır. Onlar her ne kadar dillendirmeseler de ilk anlamı yani Hz. Peygamber'in mucizesi olarak ayın yarıldığı görüşünü kabul etmekle beraber ayete verilebileceğini düşündükleri diğer anla-

³⁰ Muhammed Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Menâr* (Mısır: Dâru'l-Menâr, 1367), 11: 332-33; Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Mısır: Şirketü Mektebe, 1946), 27: 76-7; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadis*, 2: 274; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, trc. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk (Ankara: İşaret Yayınları, 2000), 885; M. Zeki Duman, *Beyânu'l-Hak* (Ankara: Fecr Yayınları, 2016), 1: 293; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991), 9: 155; Demirci, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*, 3: 246; Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 594.

³¹ Kuşeyrî, *Letâifü'l-İşârât*, 3: 493.

³² Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmu'l-Kur'an*, 17, 126.

³³ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 5: 409.

³⁴ Muhammed et-Tâhir b. Muhammed İbn Âşur et-Tünisi, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus: ed-Dâru't-Tünisiyye, 1984), 27: 168; Azimli, *Siyeri Farklı Okumak I*, 132.

mı da zikretmişlerdir. Bu nedenle ona göre Hasan Basrî ve Atâ'nın ayın geçmişte yarılmadığı görüşünü benimsedikleri gibi yanlış bir düşünce ortaya çıkmıştır.³⁵ Her ne kadar Elmalılı böyle düşünse de Mâverdi'nin Hasan Basrî'ye atfederek naklettiği bilgiler durumun hiç de Elmalılı'nın dediği gibi olmadığını göstermektedir. Mâverdi'nin naklettiği bu bilgiye göre Hasan Basrî "ay ilerde ikiye yarılacaktır", "ay yarılmış olsaydı onu insanların hepsinin görmesi gerekirdi. Çünkü o bir mucizedir, mucize hususunda da insanlar arasında bir fark yoktur." diyerek geçmişte böyle bir hadisenin meydana gelmediğini açıkça ifade etmiştir.³⁶

Bu konuda hatalı atıfta bulunanlardan biri de Muhammed Esed'dir. Esed ayın kıyamette yarılacağı görüşünü savunanlar arasında Râgıb el-İsfahânî'yi (ö.503/1109) de zikreder.³⁷ Oysa Esed'in atıfta bulunduğu *el-Müfredât* adlı eserde, Râgıb'ın ayete verilen manaları zikrettiği görülmekle beraber söz konusu düşünceyi kabul ettiğine dair bir kanaate varmak mümkün değildir.³⁸

Diğer bir yanlış da aynı görüşün Azimli tarafından Sa'lebî'ye (ö.427/1035) atfedilmesidir. Ne Sa'lebî'nin tefsirinde ne de Azimli'nin nakilde bulunduğu İbn Atıyye'nin (ö.541/1147) tefsirinde Sa'lebî'nin böyle bir şey söylediğine rastlamak mümkün değildir. Sa'lebî, tefsirinde ayın ilerde yarılacağı fikrini benimseyenlerin kimler olduğunu söyledikten sonra bu düşüncenin âlimlerin düşüncesine muhalif olduğunu, sahih rivâyetlere bakıldığında bu hadisenin geçmişte meydana geldiğinin açıkça anlaşıldığını söylemiştir.³⁹

Konu hakkında yapılan yanlışlardan biri de Hattâbî'nin (ö.388/998) ayın kıyamet günü yarılacağı fikrini benimsediği bilgisidir. Recep Özel'in Aynî'den (ö.855/1451) yaptığı nakille böyle bir hataya düşmesinin çeviri hatasından kaynaklandığı anlaşılmakta-

³⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7: 4627.

³⁶ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 5: 409.

³⁷ Esed, *Kur'an Mesajı*, 885.

³⁸ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 267.

³⁹ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân*, 9: 160; İbn Atıyye, *el-Muharraru'l-Vecîz*, 5: 211; Azimli, *Siyeri Farklı Okumak I*, 132.

dır.⁴⁰ Oysa Aynî'nin vermiş olduğu bilgilere bakıldığında Hattâbî'nin açık bir şekilde ayın yarıldığını kabul ettiği, hatta bu mucizenin diğer peygamberlere verilen mucizelerle kıyas dahi edilemeyecek büyüklükte olduğunu söylediği görülür.⁴¹

1.2.2. Ay Tutulması Nedeniyle Ayın Yarılmış Gibi Görüldüğünü Söyleyenler

İnşikâk-ı kamer hadisesi hakkında dile getirilen görüşlerden bir diğeri de ayın maddî olarak gerçek anlamda yarılmadığı, ay tutulması nedeniyle yarılmış gibi görüldüğü düşüncesidir. Bu görüşte olanların en büyük dayanağı İkrime'nin İbn Abbas'tan naklettiği ayın Hz. Peygamber zamanında tutulduğu, bunu gören Mekkeli müşriklerin ayın büyülendiğini söylemeleri, bu söze binaen de Kamer sûresinin ilk iki ayetinin nazil olduğunu ifade eden rivayet olmuştur.⁴²

Söz konusu hadisesinin ay tutulması şeklinde anlaşılabilmesine işaret edenler arasında Mevlana Muhammed Ali (ö.1931), Ömer Rıza Doğrul (ö.1952), İbn Âşûr, Esed, Cabirî (ö.2010), Azimli gibi bazı ilim adamlarının olduğu görülmektedir.⁴³ Her ne kadar Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (ö.638/1240) bu görüşte olduğu ifade edilse de⁴⁴ Elmalılı'nın dediği gibi İbnü'l-Arabî'nin sözlerinden onun da ayın geçmişte yarıldığı görüşünü benimsediği açıkça anlaşılmakta-

⁴⁰ Recep Orhan Özel, "Kur'an'daki Hissî Mucizelere Modern Yaklaşımlar Bağlamında Bir İnceleme: Mustafa Öztürk Örneği -II-", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2017): 61.

⁴¹ Ebû Muhammed Bedrüddin Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *'Umdetü'l-Kârî* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 16: 162.

⁴² Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef* (Beyrut el-Meclisü'l-İlmî, 1403), 3: 104; Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* (Kâhire: Mektebetü İbni Teymiyye, ts.), 11: 250; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 27: 170.

⁴³ Maulana M. Ali, *English Translation of the Holy Quran*, ed. Zahid Aziz (U.K.: Ahmadiyya Anjuman Lahore Publications, 2010), 663; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu* (İstanbul: Bilgi Yayınları, 1955), 2: 818; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 27: 170; Esed, *Kur'an Mesajı*, 885; Muhammed Âbid Câbirî, *Kur'an'a Giriş*, trc. Muhammed Coşkun (İstanbul: Mana Yayınları, 2011), 213; Azimli, *Siyeri Farklı Okumak I*, 142. İbn Âşûr her ne kadar ayın geçmişte mucize olarak yarıldığını kabul etse de yarılmış gibi görülmüş olabileceğini de söyler.

⁴⁴ Çelebi, , "İnşikâku'l-Kamer", 22: 344.

dır.⁴⁵

1.2.3. “انشق القمر” (Ay Yarıldı) İfadesinin Arapça’da Bir Deyim Olduğunu Söyleyenler

Kamer sûresinin ilk ayetinde yer alan “انشق القمر” (ay yarıldı) ifadesinin Arapça’da “her şey ayan beyan ortaya çıktı, belli oldu” anlamına gelen bir deyim olduğu,⁴⁶ ayette de bu anlama gelebileceği düşünülmüştür. Sait Şimşek, Abdülaziz Bayındır, Hasan Elik, Şaban Piriş gibi bazı ilim adamlarının da bu düşüncede olduğu görülmektedir. Söz konusu görüşü benimseyenlerin çoğunun geçmişte böyle bir hadisenin gerçekleşmediğini açıkça dile getirdikleri anlaşılabilir, beraber,⁴⁷ bazısının ayete “ay yarıldı/her şey ortaya çıktı” şeklinde anlam vererek her iki durumunda söz konusu olmuş olabileceğine işaret ettiği görülmektedir.⁴⁸

Ayette geçen “انشق القمر” ifadesinin Arapça’da “karanlığın yarılıp aydınlığın ortaya çıkması” yani “gecenin sona erip gündüzün başlaması” anlamına geldiği de ifade edilmiştir.⁴⁹ Tefsirlere ve meallere bakıldığında bu anlamı açık bir şekilde tercih edene rastlanmamaktadır. Fakat Ömer Rıza Doğrul’un “bu hadise büyük ihtimalle ay tutulmasıdır” demesine rağmen son tahlilde ayete mecâzî olarak şirk cephesinin yarılması anlamını vermesi bir nevi bu son yoruma yakın fikre sahip olduğu izlenimi uyandırmaktadır.⁵⁰

⁴⁵ Ebû Bekr Muhyiddin Muhammed b. Ali el-Arabî et-Tâi, *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999), 5: 163-4; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7: 4635.

⁴⁶ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 5: 409; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmü'l-Kur'an*, 17: 126; Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf el-Endelûsî, *el-Bahru'l-Muhîr fi't-Tefsîr* (Beyrut: Dâru'l-Fîkr, 1420), 10: 33.

⁴⁷ Sait, Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 5: 129; Süleymaniye Vakfı, “Din ve Fitrat Araştırmaları Merkezi”, erişim: 12 Ekim 2018, <https://www.suleymaniyevakfi.org/kuran-dersleri/2-bakara-suresi-60-ayet.html>; Elik - Coşkun, *Kur'an Tefsiri*, 1201-2.

⁴⁸ Şaban Piriş, *Kur'an-ı Kerîm Tükçe Anlamı* (Kayseri: Okyanus Yayınları, 2004), 251.

⁴⁹ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 5: 409; Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-Muhîr*, 10: 33.

⁵⁰ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 2: 818.

1.2.4. Ayın Yarılmadığını Söyleyenlerin Delilleri

Ayın geçmişte değil de kıyamet kopması esnasında yarılacağını kabul edenler de geçmişte yarıldığını kabul edenler gibi Kamer sûresinin ilk ayetlerinin kendi görüşlerini teyit ettiğini ifade etmektedir. Onlara göre de ayetin hem siyakı hem sibakı hadisenin geçmişte olduğuna değil, gelecekte olacağına işaret etmektedir. Ayette her ne kadar “انشق” (yarıldı) mazi fiili kullanılmışsa da bunun ilerde kesin olarak gerçekleşecek şeyler için kullanıldığı açıktır ve Kur’ân’da bunun örneği çoktur. Hasan Basrî ve Atâ’nın ayete “سينشق القمر” (ilerde yarılacak) anlamı vermesi de bunu teyit etmektedir.⁵¹

Geçmişte böyle bir mucizenin gerçekleşmediğini söyleyenlerin önemli gördükleri delillerden biri de Kur’ân ayetlerinde müşriklerin mucize taleplerine olumlu cevap verilmediği düşüncesidir. Hatta onlara göre “Mucize göndermememizin nedeni, öncekilerin mucizeleri yalanlamasıdır.” (el-İsrâ 17/59) ayeti, Hz. Peygamber’e Kur’ân dışında mucize verilmediğinin açık delilidir. Ayrıca böyle bir mucize gerçekleşmiş olsaydı inanmayanların helak edilmesi gerekirdi fakat böyle bir helak da söz konusu olmamıştır.⁵²

Ayın yarıldığını kabul etmeyenlerin itiraz ettiği diğer bir husus da böyle bir hadisenin inanan, inanmayan birçok kişiden, tevâtüren nakledilmemesidir. Onlara göre böyle bir mucize gerçekleşmiş olsaydı bunu birçok kişi görebilir ve tevâtüren nakledilirdi.⁵³ Oysa kabul etmeyenlere göre ilgili rivayetler hem metin hem de senet açısından problemlidir ve mütevâtir değildir.⁵⁴

⁵¹ Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 27: 77; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 150-1; Demirci, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*, 3: 246.

⁵² Reşid Rızâ, *Tefsîru'l-Menâr*, 11: 332-33; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, 2: 274; Sun'atullâh Bikbulat, “İnşikâk-ı Kamer Meselesi”, haz. Bünyamin Erul, *İslâmiyât* 7/3 (2004): 188; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 153; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an*, 5: 128.

⁵³ Kâdî Abdülcebbar, *Tesbitü Delâli'n-Nübüvve*, 57; Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 27: 77; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 152; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an*, 5: 128.

⁵⁴ Reşid Rızâ, *Tefsîru'l-Menâr*, 11: 332-33; Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 27: 77; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, 2: 274; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 152; İhsan Arslan, “Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber’e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer

Ayın yarıldığını kabul etmeyenlere göre eğer ay yarılmış olsaydı insanlar bu hadiseyi dilden dile aktarır, şiirlerinde yer verir, bu olayın olduğu tarihi önemli bir gün olarak kayıt altına alırdı. Ama böyle bir durum da söz konusu olmamıştır.⁵⁵ Hatta onlara göre İbn İshâk (ö.151), İbn Hişâm (ö.213), İbn Sa'd (ö.230), Belâzûri (ö.279) gibi ilk dönem tarihçilerinin eserlerinde bu hadiseden bahsedilmemiş olması da geçmişte böyle bir olayın meydana gelmemiş olduğunun en önemli delillerinden biridir.⁵⁶

2. Konu Hakkında Sünnî Tefsir Disiplininde İlhâd İddiaları

Hâzin (ö.741/1341) Kamer sûresinin ilk ayetinin tefsirinde, söz konusu ayetlerin siyak-sibakı, konu hakkındaki rivayetler göz önünde bulundurulduğunda bu olayın geçmişte kesin olarak gerçekleştiğini ve bu olayın Hz. Peygamber'in peygamberliğini ispat eden muazzam bir mucize olduğunu belirtir. Ona göre söz konusu gerekçelerden hareketle bir müminin bu hususta şüphe içerisinde olması mümkün değildir. Hatta bu mucizenin kesin olarak gerçekleştiğine iman etmek her Müslüman için vacip olan itikâdi bir zorunluluktur. Hâzin konu hakkındaki düşüncesini bu şekilde izah ettikten sonra da Nevevî'den (ö.676/1277) nakille, kendisinin de benimsemiş olduğu anlaşılın Zeccâc'ın (ö.311/923) şu sözlerine yer verir:

“İslam karşıtlarına öykünen bazı mübtedi'ler bu hadiseyi inkâr etmiştir. Bu durum, Allah'ın onların kalbini kör etmesi nedeniyledir. Oysa aklın bunu inkâr etmesi söz konusu olamaz. Çünkü ay Allah'ın yaratmış olduğu bir şeydir. Dolayısıyla onu görünmez kıldığı veya yuvarlak bir şekle bürüdüğü gibi onun üzerinde dilediği

Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/12 (2017): 18-9.

⁵⁵ Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 27: 77; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 152; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an*, 5: 128.

⁵⁶ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak I*, 140; Hüseyin Akgün, “İnşikâk-ı Kamer Hâdisesi”, *Siyer Araştırmaları Dergisi* 3 (2018): 50. Yaptığımız araştırmalarda ilk dönem siyer kitaplarında inşikâk-ı kamer hadisesi hakkında herhangi bir bilgiye biz de ulaşamadık.

tasarrufta bulunmaya da kadirdir. Mülhidlerden bazıları ise şöyle demiştir: Eğer bu olay mütevâtiren gerçekleşmiş olsaydı sadece Mekkeliler'in değil yeryüzünde yaşayan herkesin bu hadiseden haberdar olması gerekirdi..."⁵⁷

İnşikâk-ı kamer hadisesinin Hz. Peygamber'in mucizesi olarak gerçekleşmediğini düşünenleri mübtedi', "söz konusu hadisler mütevatir değildir, tevâtür olsaydı bu hadiseyi herkesin görmesi gerekirdi" diyenleri mülhid olarak niteleyen, gerek Nevevî'nin gerek Hâzin'in naklettiği bu cümlelerin ilerleyen asırlarda Beyzâvî (ö.685/1286) şârihi Hafâcî (ö.1069/1659), Âlûsî (ö.1270/1854), İsmâil Hakkı Bursevî (ö.1137/1725) gibi birçok müfessir tarafından da hiç kimseye refere dahi edilmeden aynen benimsendiği ve nakleildiği görülmektedir.⁵⁸ Yalnız burada Hafâcî konu hakkındaki hadislerin mütevatir olmadığını düşünenleri mülhid olarak vasfetmez. Ona göre burada mülhid olarak nitelenen kimseler "eğer ay yarılmış olsaydı herkesin görmesi gerekirdi" diyenlerdir. Konu hakkında nakledilen hadisleri mütevatir olarak kabul etmeyenlerin kabul etmeme nedeni de mülhidlerin bu sözleridir. Hafâcî'nin söz konusu hadisleri mütevatir kabul etmeyenler hakkında daha dikkatli bir dil kullanması ise Hattâbî (ö.388/998) gibi bir hadis otoritesinden naklettiği "Hz. Peygamber'e isnat edilen mucizeler arasında Kur'ân'dan başka hiçbir mucize için tevâtürden bahsedilemez." sözünden etkilenmesiyle ilgili olsa gerektir.⁵⁹

Zikrettiğimiz tefsirlerde her ne kadar mübtedi' ve mülhid kelimeleri ayın yarıldığı düşüncesine karşı çıkan herkesi kuşatacak şekilde kullanılmışsa da farklı kaynaklardan bu ithamların ilk mu-

⁵⁷ Ebû'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed el-Hâzin el-Bağdâdî, *Lübâbü't-Te'vîl fî Me'âni't-Tenzil* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415), 4: 217; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1392), 17: 143. Zeccâc'a atfedilen bu sözü Zeccâc'ın eserlerinde tespit edemedik.

⁵⁸ Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed el-Hafâcî, *Hâşiyetü's-Şihhâb* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 8: 119; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 14: 75; İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 9: 264.

⁵⁹ Hafâcî, *Hâşiyetü's-Şihhâb*, 8: 118.

hatabının kim olduğu anlaşılabilir. İbn Kuteybe'ye (ö.276/889) göre ayın yarılması hadisesini kabul etmeyen, söz konusu rivayetleri yalan olarak niteleyen, gerçekleşmesi halinde böyle bir hadisenin herkes tarafından görülmesi gerektiğini söyleyen kişi Nazzâm (ö.231/845)'dir. İbn Kuteybe'nin eserinde yer verdiği ifadelerle göre Nazzâm inşikâk-ı kamer hadisesine şu şekilde karşı çıkmaktadır:

“Her ne kadar (İbn Mes‘ud) ayın yarıldığını ve bunu gördüğünü iddia etmişse de onun bu iddiası açık bir yalandır. Çünkü Allah sadece onun ve onunla birlikte olan biri için ayı yarmaz. Allah ancak âlemlere mucize, peygamberlerin peygamberliğini ispat, kulları teşvik ve tüm beldelelere burhan olması için ayı yarar. Nasıl oldu da birçok insan bu hadiseyi bilmedi, hadisenin olduğu vakti tarihlenmedi, şairler şiirlerinde zikretmedi, hiçbir inkârcı Müslüman olmadı ve hiçbir Müslüman bu hadiseyi bir mülhide delil olarak sunmadı?”⁶⁰

Kendisi de Mu‘tezile mezhebine müntesip olmasına rağmen Nazzâm'ın ileri sürdüğü bu fikirlerin yanlış ve cehâlet eseri olduğunu söyleyen Kâdi Abdülcebbar, ayette tercih edilen fiilin bu olayın geçmişte gerçekleştiğinin delili olduğu, hadisenin gece meydana gelmesi nedeniyle insanların çoğunun göremediğini, konu hakkında sahabenin icmâ olduğunu geniş bir şekilde izah ederek Nazzâm'ı eleştirir; fakat söylediklerini ilhâd, bid‘at, zındıklık gibi vasıflarla nitelendirmez.⁶¹

“Ay yarılmış olsaydı herkesin görmesi gerekirdi.” sözü tefsirlerin genelinde Nazzâm'a aitmiş gibi algılanması nedeniyle olsa gerek ilhâd, dalâlet, bid‘at, zındıklık nitelendirmeleri rahat bir şekilde kullanılabilmiştir. Fakat Maverdî'nin aktardığı bilgiye bakıldığında bu sözün ilk sahibinin Nazzâm değil Hasan Basrî olduğu anlaşılmakta-

⁶⁰ İbn Kuteybe, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, 71.

⁶¹ Kâdi Abdülcebbar, *Tesbitü Delâili'n-Nübüvve*, 1: 56-9.

dır.⁶² Mâverdi'nin "Hasan der ki" diye naklettiği bu cümlelerin Sünnî ulemânın gözünden kaçmış olması nedeniyle veya Mâverdi'nin naklettiği bu rivâyete itibar etmemeleri nedeniyle olsa gerek, bu ifadelerin sahiplerini söz konusu vasıflarla itham edebilmişlerdir.

Müfessirlerin ayın yarılmasını kabul etmeyenlere, konuyla ilgili rivayetlerin mütevatir olmadığını söyleyenleri mübtedi' ve mülhidlikle nitelermelerinin bir benzerinin son dönem müfessirlerinden Said Havva (ö.1989) tarafından da dillendirildiği görülmektedir. Her ne kadar söz konusu kişileri küfürle itham etmenin uygun olmayacağı söylese de sapkın veya fasık olduklarını şu şekilde ifade eder:

"İnşikâk-ı kamer hadisesinin gerçekleştiğini anlatan rivayetlerin mütevatirliği hakkında âlimler arasında ihtilafın olması, "Ay yarıldı" ayetinin az bir ihtimal de olsa "Ay yarılacak" şeklinde anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Bu nedenle biz ayın yarıldığını inkâr eden küfürle itham etmeyiz. Fakat o kişi sahih hadisleri yalanlaması nedeniyle ya sapıktır ya da fasıktır. Dolayısıyla böyle bir inkâr, en azından o kişinin kalbinin hasta olduğuna delildir."⁶³

Her ne kadar Said Havva inşikâk-ı kamer hadisesini inkâr eden tekfir olunamaz demiş ve dalâlet, fıkıh ithamlarıyla yetinmişse de kendisinden asırlar önce yaşamış olan Makrîzî (ö.845/1442) küfür ithamını kullanmakta bir mahzur görmemiştir. Makrîzî'ye göre inşikâk-ı kamer hadisesi kesinliği Kur'an tarafından tescil edilmiş bir mucizedir. Fakat ona göre bazı kâfir ve mülhidler "Mucize göndermememizin nedeni, öncekilerin mucizeleri yalanlamasıdır." (el-İsrâ 17/59.) ayetini delil göstererek Kur'an'da yer alan bu mucizeyi inkâr etmiştir.⁶⁴

İnşikâk-ı kamer hakkında vârid olan hadislerin mütevatir olup olmadığı hakkında söylenenlere bakınca Âlûsî ve Said

⁶² Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 5: 409.

⁶³ Said Havvâ, *el-Esâs fi's-Sünne* (Kâhire: Dâru's-Selâm, 1995), 270.

⁶⁴ Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ'*, 4: 219.

Havvâ'nın da dediği gibi konunun ihtilafı olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁵ İcî (ö.756/1355),⁶⁶ Sübkî (ö.771/1370),⁶⁷ İbn Kesîr (ö.774/1373)⁶⁸ gibi âlimler bu konudaki hadislerin mütevâtir olduğu kanaatindedir. Hadis âlimi Hattâbî'nin (ö.388/998) ise Kur'an'dan başka hiçbir mucizenin mütevâtiren nakledilmediği düşüncesinde olduğu ifade edilmektedir.⁶⁹ Her ne kadar Hattâbî'nin bunu söylediği ifade edilse de Aynî'nin (ö.855/1451) aktardığı bilgilere istinaden Hattâbî'nin inşikâk-ı kamer hadisesini büyük bir mucize olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.⁷⁰ Yine aynı şekilde İmam Gazzâlî (ö.505/1111) de inşikâk-ı kamer hadisesini kabul etmekle birlikte bu hususta tevâtürün olmadığını belirtmiştir.⁷¹ Bursevî'nin (ö.1137/1725) kendisinden birçok kez atıfta bulunduğu Ebû'l-Kâsım el-Huzeymî'nin de bu konuda tevâtürün olmadığı görüşünü benimsediği nakledilmiştir.⁷²

Son dönem Kazan âlimlerinden Sun'atullah Bikbulat (ö.1955) inşikâk-ı kamer hakkındaki rivayetlerin mütevâtir olmadığını söyledikten sonra konu ile ilgili hadislerin mütevâtir olamayacağını şu şekilde izah eder:

“İnşikâk-ı kamer hadisesi sadece pek mahdud kişilerden rivayet edilmektedir. Hadiseyi rivayet eden ashabın ileri gelenleri bizzat vakıada hazır bulunmamışlardır. İnşikâk hadisesi daha çok İbn

⁶⁵ Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 14: 74; Havvâ, *el-Esâs fi's-Sünne*, 270.

⁶⁶ Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1998), 8: 280.

⁶⁷ Ebû Nasr Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Ali es-Sübkî, *Raf'u'l-Hâcib an Muhtasari İbni'l-Hâcib* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1999), 2: 322.

⁶⁸ Ebû'l-Fidâ' İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr el-Kaysî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm* (Beyrut: Dâru't-Taybe, 1999), 7: 472.

⁶⁹ Hafâcî, *Hâşiyetü's-Şihâb*, 8: 118. İbn Hacer de “Kur'an hariç tevâtürlüğünde tartışma olmayan hiçbir mucize yoktur.” diyerek bu sözü Hattâbî'ye atfeder. Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bâri Şerhu Sahihî'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379), 7: 185. Ancak Hattâbî'nin birçok eserinde yaptığımız araştırmada bu sözü tespit edemedik.

⁷⁰ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 16: 162.

⁷¹ Gazzâlî, *el-Mustasfâ*, 115.

⁷² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 9: 265. Bursevî'nin, tefsirinde çokça yer verdiği bu şahıs ve *el-Es'iletü'l-Mukhame fi'l-Ecvibeti'l-Müfheme* adlı eseri hakkında bir bilgiye ulaşamadık.

Mes'ud, İbn Abbas ve Enes'den rivayet edilmektedir. Hâlbuki Enes o vakit Medine'de dört-beş yaşında bir çocuktur. İbn Abbas ise o vakit doğmamıştır. O, veda haccı yılında baliğ olmuştur. Bu nedenle hadisi tam olarak rivayet eden pek az kişidir.”⁷³

“İnşikâku'l-kamer” maddesini kaleme alan İlyas Çelebi'nin de konu ile ilgili rivayetler hakkında oldukça ayrıntılı bilgi sunduğu ve daha sonra da kendi değerlendirmesine yer verdiği görülmektedir. Bu değerlendirmede söz konusu olayı bizzat görme imkânına sadece Ali b. Ebû Tâlib, Abdullah b. Mes'ud, Cübeyr b. Mut'im ve Huzeyfe b. Yemân'ın sahip olabileceğini, Ali b. Ebû Tâlib ile Huzeyfe'ye nisbet edilen rivayetlerin sahih hadis kitaplarında yer almadığını, Cübeyr b. Mut'im'in rivayetinin münkatı', İbn Mes'ud'un rivayetinin ise mevkuf olduğunu belirtmektedir.⁷⁴

Konu hakkında nakledilen rivayetlerle ilgili lehte ve aleyhte birçok söz söylenmiş olması en azından konunun tartışmalı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle Kâsımî, söz konusu hadislerin mütevârlığı hakkında farklı düşünceye sahip insanları zındıklıkla, dalâletle, mülhidlikle nitelemenin büyük bir cinayet olduğunu ifade etmiştir.⁷⁵ Farklı düşünceye sahip olanların zındıklıkla vasıflandırmanın yanlış olduğunu vurgulayan Kâsımî'nin bu ifadelerine katılmakla beraber, kimi zaman kendisi de benzer ithamlara yer vermesi nedeniyle çelişkiye düşmüştür. Örneğin halku'l-Kur'ân mevzunda İbn Teymiyye'nin, farklı düşüncelere sahip olanları sapkın bid'atçiler olarak nitelemesini eleştirmek bir tarafa aynen benimseyerek nakletmiştir.⁷⁶

⁷³ Bikbulat, “İnşikâk-ı Kamer Meselesi”, 187-88. Benzer değerlendirmeler için bkz. Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 9: 152; Arslan, “Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım”, 17-23; Akgün, “İnşikâk-ı Kamer Hadisesi”, 33-54.

⁷⁴ Çelebi, “İnşikâku'l-Kamer”, 22: 344. Benzer değerlendirmenin daha önce Mevdûdî tarafından da yapıldığı görülmektedir bkz. Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, 6: 47.

⁷⁵ Muhammed Cemâlüddin b. Muhammed Saïd b. Kâsım, *Mehâsinü't-Te'vil* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418), 9: 87-8.

⁷⁶ Kâsımî, *Mehâsinü't-Te'vil*, 3: 450; Ebû'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdilhalim b. Teymiyye el-Harrânî, *Mecmû'ü'l-Fetâvâ* (b.y.: Dâru'l-Vefâ, 2005), 3: 403-404.

Sonuç

Bilgiye ulaşmada rivayetlerin Sünnî âlimler açısından vazgeçilmez olmasının yanı sıra bu rivayetlerin sahih hadis kitaplarında yer alması doğal olarak Sünnî âlimlerin ekserisinin inşikâk-ı kamer hadisesinin geçmişte kesin olarak gerçekleştiği görüşünü benimsemelerini zorunlu kılmıştır. Mu'tezile'nin önemli isimlerinden Kâdî Abdülcebbar'ın söz konusu rivayetlerden hareketle aynı sonuca ulaşmış olması oldukça dikkat çekicidir. Bununla birlikte yine Mu'tezilî âlimler arasında zikredilen Nazzâm, Ebû Bekir el-Esam ile Sünnî ulemâ arasında zikredilen birçok kişinin de daha çok ayetin bağlamından hareketle ayın kıyametin kopması esnasında yarılacağı görüşünü benimsemeleri de dikkat çekici diğer bir husustur. Dolayısıyla bu konu Sünnî olarak nitelendirilen kişilerin Mu'tezilî, Mu'tezilî olarak nitelendirilen kişilerin Sünnî düşünceye sahip olabileceğini, neticede tek bir Sünnilik veya Mu'tezililik algısının olmayacağını gösterir niteliktedir.

Söz konusu meselede ayın kesin olarak geçmişte yarıldığını söyleyen âlimlerin bir kısmı dahi ayetlerin kesin olarak ayın geçmişte yarıldığına delâlet etmediğini, söz konusu rivayetlerin mütevâtir olmadığı veya mütevâtirliğinde ihtilaf olduğunu belirttiği görülmektedir. Ayın yarılmasına şahit olan ve konu ile ilgili rivayetler kendisine isnat edilen sahabîlerin küçük yaşta olması veya rivayetlerin bir kısmının bizzat kendilerinden nakledilmemesi, bununla birlikte nakledilen rivayetler arasındaki farklılıklar, hadislerden hareketle kesin bir sonuca ulaşmayı mümkün kılmamaktadır.

Ayrıca başta göğsünün yarılması olmak üzere Hz. Peygamber'in doğumundan önce ve sonra onun mucizesi olduğu ifade edilen olağanüstü birçok olaya yer veren ilk dönem siyer kaynaklarının,⁷⁷ bu kadar önemli, muazzam bir mucizeye kitaplarında yer vermemiş olmaları da izâha muhtaç ciddi bir problemdir. Dolayısıyla

⁷⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk el-Kureşî el-Medenî, *Sîretü İbni İshâk* (Beyrut: Dâru'l-Fîkr, 1978), 50; Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd el-Bağdâdî, *et-Tabekâtü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1968), 1: 102.

la konu hakkındaki rivayetlere istinaden farklı fikirlerin yanlış veya kabul edilemez olduğu söylenecek olsa dahi söz konusu ihtilaf ve problemler zındıklık, mülhidlik, mübtedilik nitelendirmelerine asla izin vermemektedir.

İnşikâk-ı kamer hakkında farklı düşünceye sahip olanları küfürle olmasa da fasıklık, ilhâd, zındıklık vb. vasıflarla nitelendirmenin Kâsımî'nin de ifade ettiği gibi gerçekten büyük bir cinâyet olduğu aşikârdır.⁷⁸ Öyle ki bu tür ithamların dillendirilmesi veya tasvip edilmesi, ayın kıyamet kopması esnasında yarılacağını söyleyen veya ilgili ayetlerin bu anlama gelebileceğini ifade eden Hasan Basrî, Atâ b. Ebî Müslim başta olmak üzere birçok ilim adamının bu yergi ifadeleriyle nitelendirilmesi anlamına gelecektir. Bu nedenle bu nitelendirmelere başvurmak yerine, yanlış olduğu düşünülen fikirlerin neden yanlış olduğunun delilleriyle birlikte ortaya konması hem dinî hem ilmî hem de ahlâkî bir zorunluluktur.

Konu hakkında son dönem yapılan araştırmalara ve yazılara bakıldığında da eleştirilebilecek bir husus göze çarpmaktadır. Ayın kıyamet esnasında yarılacağı görüşünün pozitivizm, modernizm, rasyonalizm veya geri kalmışlık kompleksiyle ilişkilendirilmesi,⁷⁹ sözün çokta nereye gittiği hesap edilmeden dillendirilmiş bir itham olarak görülmektedir. Her ne kadar cumhuru ulemâ ayın geçmişte yarıldığını kabul etmişse de daha ilk dönemlerden itibaren farklı görüşleri benimseyen birçok âlimin de olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu durum onların da modernizm, pozitivizm, rasyonalizm gibi akımlardan etkilenmiş oldukları veya geri kalmışlık kompleksiyle hareket ettikleri anlamına gelir ki bu düşüncenin anakronizmle malul olduğu gayet açıktır.

⁷⁸ Kâsımî, *Mehâsinü't-Te'vîl*, 9: 87-8.

⁷⁹ Ayın geçmişte gerçek anlamda yarılmadığı düşüncesinde olan Hasan Elik ve Muhammed Coşkun, bu konuda farklı düşünceye sahip insanların söz konusu vasıflarla nitelendirilmesinin uygun olmayacağını ifade ederler. Elik - Coşkun, *Tevhît Mesajı*, 1142.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *Müsnedü'l-İmami Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnâvut v.dğr. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Akgün, Hüseyin. "İnşikâk-ı Kamer Hâdisesi". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 3 (2018): 33-54.
- Âlûsî, Ebû's-Senâ Şihâbuddîn Mahmûd b. Abdullah. *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'î'l-Mesânî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415.
- Arslan, İhsan. "Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/12 (2017): 13-48.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed. *'Umdetü'l-Kârî*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Azimli, Mehmet. *Siyeri Farklı Okumak I*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2009.
- Bâkîllânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib el-Basrî. *İ'câzü'l-Kur'ân*. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1997.
- Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer. *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Tenzîl*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1418.
- Bikbulat, Sun'atullâh. "İnşikâk-ı Kamer Meselesi". haz. Bünyamin Erul. *İslâmiyât* 7/3 (2004): 185-189.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-Sahîh*. Beyrut: Dâru Tavgi'n-Necât, 2001.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Rûhu'l-Beyân*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Câbirî, Muhammed Âbid. *Kur'an'a Giriş*. trc. Muhammed Coşkun. İstanbul: Mana Yayınları, 2011.
- Cürcânî, Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf. *Şerhu'l-*

- Mevâkıf*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1998.
- Çelebi, İlyas. *İtikâdî Açıdan Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler*. İstanbul: Kitâbevi Yayınları, 1996.
- _____ "İnşikâku'l-Kamer". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22: 343-345. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Demirci, Muhsin. *Kur'ân Tefsirinde Farklı Yorumlar*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2017.
- Derveze, Muhammed İzzet. *et-Tefsîru'l-Hadîs*. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2000.
- Doğrul, Ömer Rıza. *Tanrı Buyruğu*. İstanbul: Bilgi Yayınları, 1955.
- Duman, M. Zeki. *Beyânu'l-Hak*. Ankara: Fecr Yayınları, 2016.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı*. trc. Cahit Koçtak - Ahmet Ertürk. Ankara: İşaret Yayınları, 2000.
- Fahredden Razi, Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Kelam'a Giriş*. trc. Hüseyin Atay. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Feyz-i Kâşânî, Molla Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ. *Tefsîru's-Sâfi*. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî, 1979.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf el-Endelüsî. *el-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1420.
- Elik, Hasan-Coşkun, Muhammed. *Kur'an Tefsiri*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Hücetü'l-İslâm Muhammed b. Muhammed. *İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1982.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Hücetü'l-İslâm Muhammed b. Muhammed. *el-Mustasfâ*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1993
- Hafâcî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *Hâşiyetü'ş-Şihhâb*. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- Halîmî, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Hasen el-Cürcânî. *el-Minhâc fi Şu'abi'l-İmân*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979.
- Havvâ, Said. *el-Esâs fi's-Sünne*. Kâhire: Dâru's-Selâm, 1995.

- Hatiboğlu, Mehmed Said. “Büyük Âlimler Büyük Hatâlar – Redd-i Şems Rivâyeti ve Bir Zihniyetin Tahlîli”. *İslâmiyât* 2/1 (1999): 7-13.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed el-Bağdâdî. *Lübâbü't-Te'vîl fî Me'âni't-Tenzîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed et-Tûnisî. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. Tunus: ed-Dâru't-Tûnisîyye, 1984.
- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib el-Endelüsî. *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-'Azîz*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî el-Askalânî. *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379.
- İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed el-Kureşî el-Medenî. *Sîretü İbni İshâk*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1978.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer el-Kaysî. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1988.
- _____. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*. Dâru't-Taybe, Beyrut 1999.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî. *Te'vîlü Muhtelefi'l-Hadîs*. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1999.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd el-Bağdâdî. *et-Tabekâtü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1968.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî. *Mecmû'u'l-Fetâvâ*. B.y.: Dâru'l-Vefâ, 2005.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhyiddîn Muhammed b. Alî et-Tâî. *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali. *Zâdü'l-Mesîr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-'Arabî, 1422.
- İsfahânî, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh. *Delâilü'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1986.

- Ka'bî, Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Ahmed el-Belhî. *Tefsîru Ebi'l-Kâsım el-Ka'bi el-Belhî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2007.
- Kâdî Abdülcebbâr, Ebü'l-Hasen Abdülcebbâr b. Ahmed el-Hemedânî. *Tesbitü Delâilî'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru'l-Arabiyye, ts.
- Kâdî Abdülcebbâr, Ebü'l-Hasen Abdülcebbâr b. Ahmed el-Hemedânî. *Tenzihî'l-Kur'an ani'l-Metâin*. Cezîra: Mektebetü'n-Nâfize, 2006.
- Karaman, Hayrettin, v.dğr. *Kur'an Yolu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Kâsımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed. *Mehâsinü't-Te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418.
- Kummî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen. *Tefsîru'l-Kummî*. Kum: Müessesetü'l-İmâm el-Mehdî, 1435.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'an*. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1935.
- Kuşeyrî, Ebü'l-Kâsım Abdülkerîm b. Hevâzin. *Letâifü'l-İşârât*. Kâhire: el-Hey'etü'l-Mısriyye, 2000.
- Makrîzî, Ebû Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Alî. *İmtâ'u'l-Esmâ' bimâ li'n-Nebiyi mine'l-Ahvâli ve'l-Emvâl ve'l-Hafede ve'l-Metâ'*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999.
- M. Ali, Maulana. *English Translation of the Holy Quran*. Ed. Zahid Aziz. U.K.: Ahmadiyya Anjuman Lahore Publications, 2010.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-Uyûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.
- Merâğî, Ahmed Mustafa. *Tefsîru'l-Merâğî*. Mısır: Şirketü Mektebe, 1946.
- Mevdüdî, Ebu'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'an*. trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr. İstanbul: İnsan Yayınları, 1996.

- Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen el-Ezdi. *et-Tefsîrû'l-Kebîr*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsü'l-'Arabî, 1955.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1392.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013.
- Özel, Recep Orhan. "Kur'an'daki Hissî Mucizelere Modern Yaklaşımlar Bağlamında Bir İnceleme: Mustafa Öztürk Örneği -II-". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2017): 37-72.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an Kıssalarına Giriş*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010.
- _____. *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Piriş, Şaban. *Kur'an-ı Kerim Tükçe Anlamı*. Kayseri: Okyanus Yayınları 2004.
- Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed. *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2010.
- Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddin Muhammed b. Ömer. *Mefâtihu'l-Ğayb*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420.
- Reşid Rıza, Muhammed. *Tefsîru'l-Menâr*, Mısır: Dâru'l-Menâr, 1367.
- Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed. *el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsîri'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2002.
- San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm. *el-Musannef*. Beyrut: el-Meclisü'l-İlmî, 1403.
- Sem'ânî, Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed el-Mervezî. *Tefsîru'l-Kur'an*. Riyâd: Dâru'l-Vatan, 1997.
- Semîn el-Halebî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Yusuf. *ed-*

- Dürrü'l-Masûn fî 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*. Dimeşk: Dâru'l-Kalem, ts.
- Sübkî, Ebû Nasr Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Alî. *Raf'u'l-Hâcib an Muhtasari İbni'l-Hâcib*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1999.
- Süleymaniye Vakfı, "Din ve Fıtrat Araştırmaları Merkezi". Erişim: 12 Ekim 2018. <https://www.suleymaniyevakfi.org/kuran-dersleri/2-bakara-suresi-60-ayet.html>
- Şah Veliyyullah, Ebû Abdilazîz Kutbüddîn Ahmed b. Abdirrahîm ed-Dihlevî. *Tefhîmâtü'l-İlâhîyye*. Debhel: el-Meclisü'l-İlmî, 1936.
- Şimşek, Sait. *Hayat Kaynağı Kur'an*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*. Kâhire: Mektebetü İbni Teymiyye, ts.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr el-Bağdâdî. *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tabersî, Ebû Ali Eminüddîn el-Fazl b. el-Hasen. *Mecma'u'l-Beyân fî Tefsîru'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru'l-Murtazâ, 2006.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. Kâhire: *Sünenü't-Tirmizî*, 1975.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen. *et-Tibyân fî Tefsîri'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Tüsterî, Ebû Muhammed Sehl b. Abdillâh. *Tefsîru't-Tüsterî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1423.
- Yavuz, Salih Sabri. "Kelâm'da Efdaliyyet Meselesi ve İbn Kemal'in 'Efdaliyyetu Muhammed' Risalesi". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/1 (2005): 147-184.
- Vâhidî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed en-Nisâbüri. *et-Tefsîru'l-Besît*, Riyâd: İmâdetü'l-Bahsi'l-İlmî, 1430.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Yayıncılık, 1979.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî. *Me'âni'l-Kur'an*. Beyrut: 'Âlemü'l-Kütüb, 1988.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Târihu'l-İslâm*, Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2003.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer el-Hârizmî. *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1407.

**Heretic Claims on the Subject of İnshiqâq al-Qamar
(Splitting of the Moon) in Sunnî Tafsîrs**

Summary

Muslims accept that the prophets can perform miracles to prove their prophethood. However, the fact that something is a miracle or not, is a controversy among Muslims. Therefore, it is seen that scholars have different opinions about the miracles given to Muḥammad, peace be upon him (pbult). Some of them accept that the prophet (Pbult) has been given too many miracles. Others adopt the idea that no miracle has been given to the prophet (Pbult). Finally, some people say that a few of miracles have been given to the prophet (Pbult), but not many. Whether the moon was split into two as a miracle in the past is also a controversial issue among Muslims. Some of the scholars accept that the moon is miraculously split into two. Others agree with the idea that the moon will be split into two on the judgment day. We note also that some of the scholars say the moon seems to had been split in the past.

The consideration of the splitting of the moon by the prophet as a miracle was supported passionately by the Sunnî scholars and the contrary opinions were regarded as heresy, atheism and perversion. These claims were included in the tafsîrs. This study deals with firstly the opinions which were uttered “inshiqâq al-qamar” and also on the arguments which are used by parties to base their opinions. Then we propound in this article, heresy, atheism and perversion claims of Sunnî ‘ulamâ which were included in the tafsîrs towards those who had different opinions on this subject and finally we attempt to express the necessity of avoiding these negative attributions and claims.

Ḥadîths are an important source because they can give us the opportunity to learn about events in the time of the prophet. Having authentic hadiths on a matter naturally requires more precision in this matter. Due to the fact that there are authentic

hadiths about "shaq al-qamar", scholars gave great importance to this subject. Thanks to these ḥadīth, most Sunnī scholars acknowledge the moon's splitting into two as a miracle. However, although they are Sunni, some scholars did not accept this idea. Nevertheless, some non-Sunni scholars accepted this idea. Therefore, it is a controversial issue with different opinions.

Some who claims that the moon is split in to the two says that the evidence is not certain. According to them, ḥadīths do not give certain results. They say there were very few who see that the moon was split into two. They also say that those who saw this event were children. According to them, there are big differences between the hadiths. Thus, the verses too shown as evidence do not express for certain that the moon was split into two. Although many miracles of the prophet were written down in the first period history books, it is noteworthy that this event was not included. According to them, if the moon was split into two, they would had included it in history books. For these reasons, some people staded that the moon was not split into two. It is quite inconvenient to anneunce the people as heretics upon a subject associated with much controversy.

Keywords: Sunnī, tafsīr, heresy, splitting, moon.